

Верш

Восень набліжалася ў мястэчковы парк. Бярозы стаялі ў золаце, чырванелі клёны, ранішняя імгла доўга, амаль да паўднёвага сонца блукала асфальтавымі сцежкамі. Восень, Кажуць, лепшая пара рэкрутацыі ў паэты. Якое ж тады дзіва, што ў Сашы Перчука напрыканцы верасня аб'явіўся талент?

Пабразгваючы медзянымі чупрынамі, адыходзілі ў імглістую далеч белавежскія дубы, асыпаўся іней на жоўтыя бярозавыя сукенкі. Свет паміраў. І Сашу Перчуку таксама хацелася легчы мёртвым. З усякіх біяграфіяў яму падыходзілі асабліва тыя, дзе паэт не надта доўга бавіў час у вядомым нам свеце.

Там, куды самі не даедзем,

Там, куды павязуць нас

Сябры, сваякі і суседзі....

На чацвёртай лінейцы верш захрас па самыя вушы, бы той, запамятаны з дзяцінства, бацькаў воз з дрывамі, крадзенымі ў Казённым лесе. Як ні падступаў Саша да чацвёртай лінейкі, як ні браўся за яе – не рыфмавалася, а калі ўжо – то ў зусім банальную, даўно праспяваную фразу.

Нават спроба змяніць парадак слоў давала адмоўны рэзультат.

Змораны творчымі пошукамі, апранаў Саша Перчук доўгі чорны плашч і паглыбляўся ў мястэчковы парк. Крысе плашча ён не зашпільваў, любіў, калі вецер шкуматае іх, калі дрыжаць ад

восеньскага холаду, як чорныя харугвы – прадказальнікі злавеснай навіны. Паглыбляўся ў парк, не спяшаючыся. Насы тувель міжвольна калупаліся ў жоўтым дыване, галава інстынктыўна цягнулася да ветру. Ён асабліва любіў крочыць насупраць ветру, бо тады валасы, якія, быццам бы прадчуваючы мастацкую місію, не стрыг гады два, хісткімі блёнд-ветразямі плылі за спіною.

Такі жывы малюнак бачыў калісьці Саша ў кіно. Паэт у восеньскім парку, раскладзеныя ветрам валасы, надзьмутае подыхам лістапада крысо паліто. Праўда, той асобень меў на сабе і белы шаль, доўгі-доўгі, які, двойчы завінуўшы шыю, ападаў на медзяную сцэжку. У мястэчковых крамах якраз не было такіх доўгіх, белых шаляў, прадаўшчыцы прапапоўвалі ўзамен іншыя колеры або сціплейшыя памеры, ды Саша, які ў прынцыповых справах прыняў рашэнне не карыстацца сурагатамі, глядзеў на тых дзяўчат з агідаю, але моўчкі: у рэшце рэшт, не яны ж вінаватыя за сваю ігнаранцыю ў мастацкім сусвеце.

Халодны дождж Саша Перчук таксама любіў. Можна здагадацца – ці не мацней за лістападаўскае сонца. Уяўлялася яму: вось застудзіцца ад нябеснага плачу і памрэ. Ды не проста сканае, напруціцца раз-два, бы які надарваны жыццёвымі важданінамі дзядок. О, не. Паміраць Саша будзе доўга – сама лепей ад туберкулёзу. У нейкім сырм, паўзмрочным сутарэнні, у цішыні і адзіноце. Калі тым часам за акном, што разлажылася амаль на тратуары, чалавечыя, зямныя справы, у тувлях, у чаравіках, у гумавых галёшах пабягуць – кожная ў сваім напрамку. І адно худая паненка з мясцовай арыстакратыі будзе наведвацца раз у тыдзень з клучкачым прысмакаў, крадком згорнутых з сямейнага стала. Замарудзіць якую гадзінку, слухаючы ўваж-

ліва, ці не прагучаць паміраючыя вусны яшчэ раз, мабыць апошняй, несмяротнай фразы.

“Толькі адзінокі паэт у змозе стварыць вечнае”.
Вярнуўшыся з парку, Саша Перчук сядзе ў прырэдным пакоі, абапіраўся спіною аб радыатар, а пані Перчук згартала ружовым ручніком з доўгіх блёнд-валасоў восеньскую непагадзь. Затым уцірала ў мужава спіну нейкую масць ад застуды, брала яго за руку і праводзіла на кухню, дзе на стала, дыхаючы сытасцю і цеплынёю, чакала талерка з памідоравым супам.

– Еш, Сашык, – пані Перчук садавілася на табурэце ды задумліва ўглядалася ў змрочнае акно. Бо не была яна, як зрэшты і ўсе астатнія ў мястэчку, ні з князёў, ні з графаў, ні з баронаў нават.

– Толькі адзінокім паэтам ствараць вечнае. Адзінокім і галодным, – пабразгваючы лыжкаю аб дно талеркі, канстатаваў Саша. Яшчэ раз здзекліва чвякнуў страўнік, прыпамінаючы, што дарма тут спадзявацца на несмяротнасць пасля заўчаснай смерці, і можна было ісці спаць.

У сакавіку паказалася вясна. Рэчка Лясная, склікаючы да сябе ўсе навакольныя снягі, напружвалася, мацнела, выходзіла з берагоў. Спружынілася, мацнела ды вытыркалася з-пад зямлі новая трава, новае жыццё. І толькі верш Сашы Перчука, верш пра паміранне, ніяк не выдаўжаўся. Мабыць, не знайшлося адпаведнае слова, якое і запыніла ўвесь паэтычны працэс, а можа таму, што Сашу не падабалася ўжо прадчаснае, а тым болей працяглае паміранне. Зараз было яму да густу сядзець за півам у бары *Лялечка*, глядзець на сцяну або праводзіць літаратурныя дыспуты з другімі кансументамі *дайлідаў*.

– Які ж там творчы настрой, – казаў жонцы познім вечарам, калі ўжо пашчасціла адшукаць

дзверы ў дамашняе прыстанішча. – Я кажу табе, там нават дым з папярсы мае....

Наогул не ўдавалася ўдакладніць, чым асаблівы папярсны дым у бары *Лялечка*. Ногі неяк дастаўлялі гаспадара ў спальню ды выпаўняць сваю функцыю далей выразна адмаўляліся. І пані Перчук, разуваючы іх з запэцканых чаравікаў, шаптала сама сабе:

– Спі, Сашык, спі. Заўтра будзе лепшы дзень.

А заўтрашні дзень пачынаўся бульёнам з курыцы, тонкім, якраз на хваробу, што бярэцца ад празмерна спажытага піва.

– Табе вядомы паэт Кукулка? – пытаў пан Перчук, зазіраючы ў талерку з бульёнам. І зараз адказваў: – Ну як жа, усім ён вядомы. Напісаў *Чорныя лебедзі* ды і шмат яшчэ чаго. А ўсё, паверыш, вылівалася з яго толькі тады, калі добра выпіў. Кожная зваротка, кожны радок, кожнае паасобнае слова. Нат і памёр ён... Ведаеш, як памёр?

Але пані Перчук адказвала маўчаннем. Бо і адкуль было ёй ведаць пра апошнія хвіліны паэта Кукулкі?

– Цудоўна памёр Кукулка. У творчым настроі быў якраз. Узлез на электрычны слуп, казалі – прыкуруць папяросу. А знізу стаялі менш знакамітыя паэты. Вяртайся, крычалі адны. Давай-давай! Вышэй! – юдзілі другія. А ён тых, другіх, якраз і паслухаў. І асіраціў усіх нас.

Аднак у паэта Перчука не атрымоўвалася так, як у паэта Кукулкі. Як ні стараўся, што б ні ўліваў ён у сябе – не вярталася паэтычным словам. А ўзнімацца на электрычны слуп дзеля звычайнай закуркі – саромеўся. У невялікім мястэчку – усе ж усіх ведаюць.

Спадзяванне на новыя творчыя сілы прыйшло раннім летам. Дакладна з таго дня, калі ў бары

Лялечка з’явілася новая барменка Лёля. Прыехала – ніхто не ведае адкуль, зусім як у амерыканскім кіно пра каўбояў. Адно яе халодны і сумненыкі твар сведчыў пра якуюсьці бяду, мабыць, няшчаснае каханне, што ўяўна астаецца за лініяй далягляду, а папраўдзе ідзе за чалавекам крок у крок, па апошнія ягонныя дні.

Ці не па прычыне гэтага ж смутку закахаўся ў Лёлю Саша Перчук.

Раней былі тут шмат якія барменкі і шмат якія афіцыянткі. І ўсе кропля ў кроплю падобныя – маладыя, дваццацігадовыя дзяўчаты. Учора стаялі ў краме з вопраткай, заўтра лёс закідаў іх за прылавак базарнага ларка з картоплямі і цыбуляй.

А потым, як бы зусім выпадкова, апыналіся ў *Лялечцы*. І выяўлялася гэтая выпадковасць нязграбнымі жэстамі, кавай, вылітай на пінжак кліента, лыжкамі і відэльцамі, раскладзенымі ў парадку, што больш нагадваў хаатычную партызанскую атаку, чым строй, апланаваны дыпламаванымі стратэгамі.

Яны, свядомыя ў сваёй недасканаласці, апраўдваліся за яе сарамлівай усмешкай.

Сашу падабаліся такія ўсмешкі. Было ў гэтых дзяўчат нешта тутэйшае і безабароннае, што дазваляе ўяўляць пэўныя сітуацыі. І гэтыя ўяўленні блізкія рэчаіснаму свету – падбздзёрыўшыся півам, можаш працягнуць руку, дакрануцца да інтрыгуючых акругласцей.

Але ж на мяжы з рэчаіснасцю каханне ніколі не расцвітае яркаю кветкаю.

А ў пані Лёлю Саша Перчук закахаўся адразу. Яе фізіяномія – холад і дасканаласць каменнай структуры. Ідэальныя вочы, вусны, нос, бровы. Нават у пальцах адчувалася дасканаласць аптэчных вагаў, калі тыя пальцы рыхтавалі *крывавую мэры*. Сорак грам гарэлкі *больс*, дзесяць лімоннага соку,

сто дваццаць таматнага. Яшчэ грам солі, шчыпок перцу *табаско*, тры косткі лёду. Гэты лёд вылузвала Лёля не з халадзільніка, а проста з сэрца. Яе вочы ўсміхаліся чыстым блакітам далёкай Арктыкі, яе пальцы мяшалі халодную кроў у халоднай шклянцы. Пальцы, якія ніколі не памыляліся.

Але часам Лёля губляла свой бяздонны смутак.

– А мо паўтарыць разоў, а? – падміргвала, згортаючы парожняе шкло.

– З вашай рукі – няхай і атруту, – адміргваў паэт Саша.

Так і здавалася: вось прыйдзе той дзень, безумоўна, сонечны і прыгожы, і ў такую светлую хвіліну, у рэзультате нешчаслівага кахання ён, Саша, ды яна, Лёля, каўкнуўшы смяротныя цыянкi, спалучацца, каб на век-вечны жыць між анёлаў.

А прычына пачуцця, горкага ды няспоўненага – вядома, у асобе пані Перчук, якая на прапанову развітанія з мужам адгукнецца гучным *не!*

Лета тым часам разгаралася. Вышэй праходзіла сонца, выдаўжаліся дні, паспявалі за сонцам і любоўныя крокі Сашы Перчука. З Лёляй разумеліся яны без слоў. Цяпер Лёля не пытала: *а мо паўтарыць разоў, а?* Не паспявала шклянка распрануць чырвоную сукенку, як з'яўлялася новая порцыя. Ад яе ўсмішкі і ад *кывавай мэры* траціў Саша цвярозае мысленне. Набліжалася хвіліна, што закладае ў аглоблі ўсе хвіліны. Асабліва тыя, якія наперадзе, у неназванай будучыні, топчуцца з нагі на нагу ў нямым спадзяванні на рашучы штуршок.

Апошні летні адвячорак запыніўся над мястэчкам. Неяк, ніхто не ведае чаму, Сашу давялося раней сысці дадому. Ледзь адкрыў дзверы, ледзь пераступіў парог, ляснуў словам у ціш, насычаную водарам памідоравага супу, смела і рашуча, як смела і рашуча дасканалы хірург джгае лязом скаль-

пеля наспеўшую скулу:

– Закахаўся я. Так залюбіўся, што няма ўжо для мяне – ні туды, ні назад.

Накоплены за лета цяжар зваліўся з душы. Зрабілася бязважка, шчасна, не хацелася нат ступіць на кухню за памідоравай раскошай. Стаяў зараз на хісткіх нагах і толькі рука, заціснутая ў кулак, барабаніла аб грудзі ў тое месца, дзе б'ецца сэрца:

– Тут яно усё. Тут маё шчасце, тут маё каханне, тут... мае...усе вершы...паэмы ўсе...тут, – словы пачалі неяк спатыкацца, аддаляцца. – Я... адыходжу... Заўтра, – паспеў яшчэ прашаптаць.

– Заўтра, Сашык, заўтра, – пацвердзіла жонка. Супольнымі сіламі давалакліся да спальні, дзе паэт Перчук, намацаўшы добра знаёмую мяккасць тапчана, зваліўся і заціх.

Раніцай верхам на белаконнай імгле з'ехала ў мястэчка восень. Саша Перчук стаяў у акне, глядзеў на пасівельныя блокі, на жоўты бярозавы лісток, які прышпіліла да шыбы начная сырасць. Ісці яму нікуды не хацелася. Ні ад жонкі, ні нават у бар *Лялечка*. Хіба што – *туды, куды самі не даедзем, туды, куды павязуць нас...*